

О. О. Усаченко,
к. держ. упр., докторант, Інститут законодавства Верховної Ради України
ORCID ID: 0000-0002-5458-8976

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.19.52

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ УЧАСНИКАМИ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО ОБОРОННОГО ЗАМОВЛЕННЯ

O. Usachenko,
PhD in Public Administration,
Doctoral student of the Legislation Institute of The Verkhovna Rada of Ukraine

PECULIARITIES OF RELATIONSHIP BETWEEN PARTICIPANTS OF PERFORMANCE OF THE STATE DEFENSE ORDER

Зазначено, що найважливішим елементом фінансових правовідносин є його суб'єкти, які беруть участь в конкретних правовідносинах і є носіями фінансових обов'язків і прав. Суб'єктний склад фінансових відносин у сфері оборонної промисловості дещо відрізняється від цього елементу адміністративно-господарських відносин в оборонній галузі. Ці відмінності стосуються уповноважених органів, що представляють інтереси держави. Необхідно відзначити, що в науковій літературі неодноразово вирішено питання про те, кого слід вважати суб'єктом правовідносин. Більшість вчених вважають, що суб'єкт — це поняття, яким повинні позначатися реальні учасники конкретних правовідносин. Суб'єкт фінансового права та суб'єкт фінансових правовідносин збігаються в одній особі. Наприклад, фізична особа, організація, реалізувавши свою фінансову правосуб'єктність, стають суб'єктами фінансових правовідносин. Однак в більшості випадків суб'єкт фінансового права та суб'єкт фінансових правовідносин в одній особі не збігаються. Це має місце переважно, коли в фінансове правовідношення вступає держава загалом.

Визначено, що доходи від використання майна оборонної промисловості включаються в дохідну частину державного бюджету, а витрати на оборонну галузь відповідно ставляться до бюджетних витрат. У зв'язку з цим відносини, що складаються в процесі складання, прийняття і виконання державного бюджету, регулюються нормами фінансового, а точніше — бюджетного права. Коло суб'єктів даних правовідносин досить широкий. Крім Уряду України, яке відповідає за розробку і виконання державного бюджету, безпосередню роботу по розробці бюджету, його виконання, формування необхідної звітності здійснює Міністерство фінансів України. Крім того, учасниками фінансових правовідносин є такі державні служби: Державна фіскальна служба України, яка здійснює функції по контролю і нагляду за дотриманням законодавства України про податки і зборах, за правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю внесення до відповідного бюджету податків і зборів усіма фізичними і юридичними особами, в тому числі підприємствами, що входять до складу оборонного виробництва. Державна аудиторська служба України, яка є державним органом виконавчої влади, що здійснює функції по контролю і нагляду у фінансово-бюджетній сфері на стадії виконання бюджету. Державне казначейство України, також має статус державної служби, до компетенції якого входить здійснення правозастосовних функцій по забезпеченню виконання державного бюджету, касового обслуговування виконання бюджетів бюджетної системи України, попереднього і поточного контролю за веденням операцій з коштами державного бюджету головними розпорядниками, розпорядниками та одержувачами коштів державного бюджету.

It is stated that the most important element of financial legal relations is its subjects, which are involved in specific legal relations and are carriers of financial duties and rights. The subjective composition of financial relations in the defense industry is somewhat different from this element of administrative and economic relations in the defense industry. These differences concern authorized bodies representing the interests of the state. It should be noted that the scientific literature has ambiguously resolved the question of who should be considered the subject of legal relations. Most scholars believe that the subject is a concept that should be denoted by real participants in a particular relationship. The subject of the financial law and the subject of the financial relationship are the same. For example, an individual, an

organization, realizing their financial personality, become subjects of financial relationships. In most cases, however, the financial entity and the financial entity are not in the same person. This is mainly the case when the state as a whole enters into the legal relationship.

It is determined that revenues from the use of property of the defense industry are included in the revenue part of the state budget, and expenditures on the defense industry are related to budget expenditures accordingly. In this regard, the relations that are formed in the process of drafting, adoption and implementation of the state budget are governed by the rules of financial, or more precisely, budget law. The range of subjects of these relationships is quite wide. In addition to the Government of Ukraine, which is responsible for the development and implementation of the state budget, the direct work on the development of the budget, its implementation, and the preparation of the necessary reporting is performed by the Ministry of Finance of Ukraine. In addition, participants in financial relationships are the following public services: the State Fiscal Service of Ukraine, which performs the functions of control and supervision over compliance with the laws of Ukraine on taxes and fees, the correct calculation, completeness and timely submission of taxes and fees in the appropriate budget by all physical and legal persons, including enterprises that are members of the defense industry. State Audit Service of Ukraine, which is a state executive body, which performs control and supervision functions in the financial and budgetary sphere at the stage of budget execution. The State Treasury of Ukraine also has the status of a civil service, which includes the implementation of enforcement functions to ensure the implementation of the state budget, cash servicing of the execution of budgets of the budget system of Ukraine, preliminary and current control over the conduct of operations with state budget funds by the main spending units, stewards and recipients of state funds. budget.

Ключові слова: державне оборонне замовлення, державне регулювання, оборонна промисловість, взаємовідносини між учасниками, адміністративно-господарських відносин, оборонна галузь.

Key words: state defense order, state regulation, defense industry, relations between participants, administrative and economic relations, defense industry.

ВСТУП

Найважливішим елементом фінансових правовідносин є його суб'єкти, тобто особи, які беруть участь в конкретних правовідносинах і є носіями фінансових обов'язків і прав. Суб'єктний склад фінансових відносин у сфері оборонної промисловості дещо відрізняється від цього елемента адміністративно-господарських відносин в оборонній галузі. Ці відмінності стосуються уповноважених органів, що представляють інтереси держави і виступають в якості однієї зі сторін правовідносин.

Необхідно відзначити, що в науковій літературі неоднозначно вирішено питання про те, кого слід вважати суб'єктом правовідносин. Більшість вчених вважають, що суб'єкт — це поняття, яким повинні позначатися реальні учасники конкретних правовідносин.

У більшості випадків суб'єкт фінансового права та суб'єкт фінансових правовідносин збігаються в одній особі. Наприклад, фізична особа, організація, реалізувавши свою фінансову правосуб'єктність, стають суб'єктами фінансових правовідносин. Однак в ряді випадків суб'єкт фінансового права та суб'єкт фінансових правовідносин в одній особі не збігаються. Це має місце переважно, коли в фінансове правовідношення вступає держава загалом.

Питання про державу в цілому як суб'єкта права і правовідносин розглядався як в загальній теорії права, так і в фінансово-правовій науці. Причому підкреслювалося, що в фінансовому праві держава як суб'єкт переважає і може виступати в якості скарбниці (носія майнових інтересів).

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед дослідників особливостей взаємовідносин між учасниками виконання державного оборонного замовлення цивільно-військового співробітництва слід відзначити О. Ноздрачова, І. Копатніка ор, О. Оліфірова, Н. Васюкову, В. Хміля, Р. Лимана та ін.. Однак актуальність та проблематика теми статті потребують подальшого дослідження у даній сфері.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження цивільно-військового співробітництва, в галузі виконання державного оборонного замовлення.

РЕЗУЛЬТАТ

Необхідність визнання держави суб'єктом фінансового права і, відповідно, фінансових правовідносин виникає, коли необхідно покласти саме на нього відповідальність цих правовідносинах. Так, наприклад, разі порушення державою своїх зобов'язань щодо бюджетного фінансування підприємств оборонної промисловості суб'єктом відповідальності за законодавством України в рамках фінансових правовідносин визнається держава в цілому [3].

В інших випадках суб'єктом фінансових правовідносин виступають уповноважені державні органи, що діють від імені держави.

Одним з основних суб'єктів фінансових правовідносин, що складаються в сфері оборонного виробництва,

є Уряд України, які наділені широкими повноваженнями в сфері оборонної промисловості. Зокрема Уряд України виконує наступні функції:

1) забезпечує функціонування оборонного виробництва України;

2) організовує оснащення озброєнням і військовою технікою, забезпечення матеріальними засобами, ресурсами та послугами Збройних Сил України;

3) забезпечує виконання державних цільових програм і планів розвитку озброєння (Концепція Державної цільової програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2020 р. від 20 січня 2016 р. № 19-р) [4, с. 62].

При реалізації зазначених функцій Уряд України може бути учасником фінансово-правових відносин, що складаються в оборонній галузі промисловості.

Як же було зазначено, доходи від використання майна оборонної промисловості включаються в дохідну частину державного бюджету, а витрати на оборонну галузь відповідно ставляться до бюджетних витрат. У зв'язку з цим відносини, що складаються в процесі складання, прийняття і виконання державного бюджету, регулюються нормами фінансового, а точніше — бюджетного права. Коло суб'єктів правовідносин досить широкий. Крім Уряду України, які відповідає за розробку і виконання державного бюджету, безпосередню роботу розробці бюджету, його виконання, формування необхідної звітності здійснює Міністерство фінансів України [1].

Крім того, учасниками фінансових правовідносин є такі державні служби:

1. Державна фіскальна служба України, яка здійснює функції контролю і нагляду за дотриманням законодавства України про податки і збори, за правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю внесення до відповідного бюджету податків і зборів усіма фізичними і юридичними особами, в тому числі підприємствами, що входять до складу оборонного виробництва.

2. Державна аудиторська служба України, яка є державним органом виконавчої влади, що здійснює функції по контролю і нагляду у фінансово-бюджетній сфері на стадії виконання бюджету.

Державне казначейство України, також має статус державної служби, до компетенції якого входить здійснення правозастосовних функцій по забезпеченню виконання державного бюджету, касового обслуговування виконання бюджетів бюджетної системи України, попереднього і поточного контролю за веденням операцій з коштами державного бюджету головними розпорядниками, розпорядниками та одержувачами коштів державного бюджету.

Одержувачами бюджетних коштів є підприємства, що входять до складу оборонної промисловості. Стороною фінансових правовідносин в цьому випадку може бути як саме Державне казначейство України, так і державні органи, які є головними розпорядниками та розпорядниками державного бюджету [2]. Стосовно оборонної галузі промисловості головними розпорядниками є уповноважені міністерства (Міністерство оборони України, Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, Міністерство економічного розвитку та торгівлі України).

У свою чергу, розпорядниками бюджетних коштів, тобто державними органами, що мають право розподіляти бюджетні кошти по підвідомчих одержувачам. Зазначені державні відомства можуть бути суб'єктами державного бюджету, державними гарантами правовідносин, пов'язаних з наданням підприємствам оборонної промисловості бюджетних інвестицій. В цих правовідносинах вони представляють сторону держави.

У число суб'єктів фінансових правовідносин за участю підприємств оборонної промисловості входить також Рахункова палата України, яка є постійно діючим органом державного фінансового контролю.

До завдань Рахункової палати входить організація і здійснення контролю за своєчасним виконанням дохідних і видаткових статей державного бюджету за обсягами, структурою та цільовим призначенням; визначення ефективності та доцільності видатків державних коштів і використання державного власності; оцінка обґрунтованості дохідних і видаткових статей проектів державного бюджету і бюджетів державних позабюджетних фондів, а також ряд інших завдань.

Слід зазначити, що контрольні повноваження Рахункової палати поширюються як на всі державні органи України, так і на підприємства, організації та їх об'єднання (незалежно від видів і форм власності), якщо вони отримують, перераховують, використовують кошти з державного бюджету або використовують державну власність або управляють нею [5]. З огляду на те, що майно всіх підприємств оборонної промисловості є державною власністю, в процесі контролю за його використанням складаються фінансові правовідносини між відповідним підприємством оборонної промисловості і Рахунковою палатою.

Таким чином, суб'єктами фінансових правовідносин у сфері оборонної промисловості є, з одного боку — підприємства оборонної промисловості (унітарні підприємства, казенні підприємства, акціонерні товариства зі стовідсотковим державною участю) і їх об'єднання, з іншого боку — Уряд України, Рахункова палата, уповноважені міністерства, державні служби і державні агентства.

Наступним структурним елементом фінансових правовідносин є об'єкт. Питання про об'єкт правовідносин в теорії права довгий час був одним з найбільш дискусійних. На сьогоднішній день можна виділити два основних підходи до поняття "об'єкт правовідносин". Згідно з першою позицією, об'єктом правовідносин є матеріальні або нематеріальні блага, на які направлено (або впливає) поведінка всіх його учасників, здійснюване в рамках їх прав і обов'язків.

Вчені, які є прихильниками другого підходу, вважають, що головне у визначенні об'єкта правовідносини — це уповноважені особи, бо саме її інтересами визначається об'єкт правовідносин.

Визначення об'єкта правовідносин через інтерес уповноваженої особи значною мірою орієнтоване на цивілістичні моделі правовідносин, де реалізуються приватні інтереси різних суб'єктів, серед яких можна легко виділити інтереси уповноваженої і зобов'язаної особи.

Що стосується публічно-правових галузей права, до яких відноситься і фінансове, то тут навряд чи можна окреслити об'єкт правовідносини через інтерес уповно-

важеної особи. Однією зі сторін фінансових правовідносин завжди є держава в особі уповноваженого державного органу, фінансово-правові обов'язки якого нерідко зливаються з правами. Крім того, дії суб'єктів правовідносин обумовлені публічними інтересами, спільними для обох сторін.

Таким чином, найбільш обґрунтованим є визначення об'єкта фінансового права, де запропоновано під об'єктом фінансових правовідносин розуміти те, на що спрямовано поведінку учасників фінансових правовідносин, детерміноване їх інтересами в рамках належних їм суб'єктивних прав і обов'язків. Перевагою даного визначення є те, що воно відображає публічний характер інтересів обох сторін правовідносин, і пов'язує об'єкт правовідносин з його юридичним змістом [5, с. 41].

Об'єкти фінансових правовідносин в сфері оборонної промисловості вкрай різноманітні, оскільки різноманітні види правовідносин, що складаються в цій області.

Найчастіше про них можна судити виходячи з аналізу фінансово-правових норм, вони регулюють поведінку суб'єктів щодо певних об'єктів, про які йде мова в самій правовій нормі. Так, наприклад, об'єктом фінансових правовідносин може бути отримання бюджетного кредиту підприємством, що входить до складу оборонної промисловості, з метою його використання на модернізацію виробничої бази; кошти, отримані підприємством рахунок оплати державного оборонного замовлення; частина прибутку підприємства оборонної промисловості, що перераховується до бюджету; кошти, що сплачуються підприємствами оборонної промисловості в якості податків [6].

Водно час не виключено, коли об'єкт правовідносини безпосередньо не зафіксовано в фінансово-правовій нормі і може бути виділені лише логічно. В останньому випадку мова йде про так званих невіддільні від матеріального змісту об'єктах правовідносин, які спеціально в законодавстві не регламентуються.

ВИСНОВКИ

З огляду на це, всі об'єкти фінансових правовідносин можуть бути розділені на дві групи: віддільні і невіддільні від матеріального змісту правовідносини. Віддільні об'єкти — ті, які з тим або іншим ступенем конкретності зафіксовані або впливають з аналізу фінансово-правових норм і існують як явища (предмети) навколишнього світу. Невіддільні об'єкти — ті, які не зафіксовані в фінансово-правових нормах, а можуть бути виділені лише в процесі наукового абстрагування і є результат діяльності суб'єктів фінансових правовідносин, невіддільним від його матеріального змісту.

До віддільних об'єктів фінансових правовідносин відносяться податки; збори; бюджетні асигнування; субсидії; бюджетні кредити, позики, дотації, вільний залишок прибутку казенних підприємств та інші об'єкти. Прикладом невіддільних об'єктів фінансових правовідносин є державний фінансовий контроль, діяльність з приводу встановлення казенному підприємству порядку розподілу прибутку тощо.

Третім і найважливішим елементом фінансових правовідносин є його зміст. Обсяг прав і обов'язків, а також склад учасників даних правовідносин будуть різні в залежності від конкретного виду правовідносин.

Література:

1. Про затвердження типових положень про функціональну і територіальну підсистему єдиної державної системи цивільного захисту. Постанова Кабінету Міністрів України № 101 від 11 березня 2015 р. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/101-2015-p>
2. Про національну безпеку України: Закон України № 2469-VIII від 21 червня 2018 р. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року "Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України": Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016 / Президент України. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/922016-19832>
4. Ролін І.Ф. Зміст основних термінів у сфері логістичного забезпечення військових формувань / І.Ф. Ролін, І.Є. Морозов, О.В. Минько // Системи озброєння і військова техніка. — 2017. — № 1. — С. 61—64.
5. Товма Л.Ф. Управління запасами в логістичній системі матеріального забезпечення воєнної організації держави / Л.Ф. Товма, Л.Ю. Гервасюк // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил. — 2013. — Вип. 1. — С. 40—43.
6. Яценко О.А. Управління логістичним забезпеченням при кризових ситуаціях, що загрожують державній безпеці / О.А. Яценко // Перспективні напрямки наукових досліджень щодо технічного та тилового забезпечення Національної гвардії України: Збірник тез доповідей науково-практичної конференції (Україна, м. Харків, 28 березня 2019 року). — Х.: 2019. — С. 51.

References:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine, (2015), "On Approval of Model Provisions on the Functional and Territorial Subsystem of a Unified State Civil Protection System", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/101-2015-p> (Accessed 22 January 2019).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine, (2018), "On National Security of Ukraine", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (Accessed 22 January 2019).
3. President of Ukraine, (2016), "On the Concept of Development of the Security and Defense Sector of Ukraine", available at: <http://www.president.gov.ua/documents/922016-19832> (Accessed 22 January 2019).
4. Rolin, I. F. Morozov, I. Ye. & Myn'ko, O. V. (2017), "Contents of the main terms in the field of logistic support for military formations", *Systemy ozbroiennia i vijs'kova tekhnika*. No. 1, pp. 61—64.
5. Tovma, L. F. and Hervaziuk, L. Yu. (2013), "Inventory management in the logistic system of material support of the military organization of the state", *Zbirnyk naukovykh prats' Kharkivs'koho universytetu Povitrianykh syl*, Vol. 1, pp. 40—43.
6. Yashenko, O.A. (2019), "Management of logistic support in crisis situations threatening the security of the state", *Perspektyvni napriamky naukovykh doslidzhen' schodo tekhnichnoho ta tylovoho zabezpechennia Natsional'noi hvardii Ukrainy*. [Perspective directions of scientific research concerning technical and logistic support of the National Guard of Ukraine], Kharkiv, Ukraine, pp. 51. *Стаття надійшла до редакції 28.08.2019 р.*